

Siemenkaupan markkina- valvonnan ja sertifiointin raportti 2017

Evira 2155/0411/2018

Eviran raportti
Hyväksymispäivä 22.4.2018
Siemen ja lajike

Hyväksyjä Hanna Kortemaa

Esittelijä Ritva Vallivaara-Pasto

Lisätietoja

1 ARVIO VALVONNAN VAIKUTTAVUUDEN TOTEUTUMISESTA	4
2 VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMINEN	5
3 TOIMINNAN JA TUOTTEIDEN SÄÄNNÖSTENMUKAISUUS.....	9
3.1 Todetut puutteet ja niiden yleisyys	9
3.2 Puutteiden analyysi	11
4 AUDITOINNIT, ARVIOINTI- JA OHJAUSKÄYNNIT JA MUU SAATU PALAUTE	15
5 ENNALTAEHKÄISEVÄT JA KORJAAVAT TOIMENPITEET	17
5.1 Toimijoiden säädösten tuntemuksen varmistaminen	17
5.2 Toimijoille annetut seuraamukset ja puutteiden korjaamistoimenpiteiden varmistaminen	17
5.3 Valvontajärjestelmään liittyvät korjaavat toimenpiteet	19
6 TOIMINNAN RESURSSIT	21
7 MUUTOKSET SEURAAVIEN VUOSIEN TOIMINTAAN	22

1 ARVIO VALVONNAN VAIKUTTAVUUDEN TOTEUTUMISESTA

Kaiken markkinoitavan siemenen on oltava virallisesti sertifioitua tai hyväksyttyä. Asiakas tekee aina aloitteen siemenen sertifiointiksi. Sertifiointiprosessiin kuuluvat siementuotannossa olevien peltojen viljelystarkastukset, virallinen näytteenotto, laboratorio- ja kenttäkoetarkastukset, siemenerien sertifiointi ja vakuustodistusten painaminen. Sertifiointiprosessiin kuuluvat kiinteästi myös viljelystarkastajien ja näytteenottajien koulutus, valtuutus ja valvonta. Myös uusille kasvilajikkeille suoritettava lajiketestausta liittyy läheisesti siementarkastusprosessiin.

Siementen sertifiointin vaikuttavuutta koskevana strategisena tavoitteena on varmistaa, että markkinoilla olevat siemenet ovat sertifioituja. Kaikki sertifiointiin tulevat erät saatiin sertifioitua annettujen aikataulujen puitteissa. Tavoitteet saavutettiin tältä osin kaikilla osa-alueilla.

Viljolla sertifioidut siemenmäärät laskivat hieman edellisestä vuodesta. Kauran viljelyn suosio jatkui ja se näkyi myös siinä, että siemenvarastot vähenivät lähes merkittävästi edellisestä vuodesta. Myös ohran varastot vähenivät huomattavasti, osasyynä saattoi olla vanhojen erien laittaminen rehukäyttöön.

Siemenpakkaamoluovissa pääosalla pakkamoista viiden vuoden voimassaoloaika oli katkolla, joten katselmuksia tehtiin runsaasti erityisesti loppuvuonna. Pakkaamolupien määrä laski edelleen pääosin toiminnan päättymisen takia, mutta suurin väheneminen on taittunut. Pääsääntöisesti ammattimaisimmat toimijat jatkavat siemenpakkaajina.

Viljelystarkastukseen pyydetty pinta-ala pysyivät samoina kuin edellisinä vuosina eli noin 36 000 ha. Ensimmäistä kertaa kauran siementuotantoala ylitti ohran siemenen tuotantomäärän. Tarkastajien ammattitaitoa osoitti, että riskitekijöitä ja ongelmia havaittiin viljelystarkastuksilla ja niihin puututtiin.

Kylvöille päästiin toukokuun alussa ja ne saatiin tehtyä lähes koko maassa toukokuun loppuun mennessä. Kasvukausi oli poikkeuksellisen kylmä ja sateinen. Puintikausi ulottui pitkälle lokakuuhun. Maan eri osien välillä oli suuria eroja. Eteläisessä Suomessa sadot olivat paikoin hyvälaatuisia ja runsaita, kun taas pohjois- ja itäosissa maata osa sadosta oli kylvösiemeneksi kelpaamatonta ja osa sadosta jäi puimatta märkyiden takia. Nurmikasvit oli saatu korjattua kohuolosuhteissa.

Loppusyksystä kerättiin siemenpakkaamoilta tietoa sadon määrästä ja itävyyksistä. Tämän tiedon pohjalta sekä siemenliikkeiden neuvottelupäivillä alan toimijoiden kanssa käytyjen keskustelujen perusteella maa- ja metsätalousministeriö päätti hakea itävyyspoikkeusta viljoille ja härkäpavulle EUn komissiolta.

Lajikeluetteloon hyväksyttiin pohjoisiin kasvuolosuhteisiin soveltuvia lajikkeita, joista suurelle osalle oli suoritettu lajiketestausta Evirassa. Talven 2016-17 talvehetimitisolot olivat niin vaikeat, että puna-apilan yksilötaimet sekä syysvehnän ja ruisvehnän sertifiointiin liittyvät koeruudut tuhoutuivat siinä määrin, että niille ei voitu tehdä lajiketestausta.

Siemenkaupan markkinavalvonnan tavoitteena on, että markkinoilla olevat siemenet täyttävät siemenkauppalaan mukaiset vaatimukset. ELY-keskusten teemoittamisessa aloitettiin toinen kolmivuotinen kierros. Painopisteitä osittain muutettiin edelliseen kierrokseen nähden enemmän toimijoiden tiedotukseen ja neuvontaan kohdistuvaksi. Tavoitteena on, että alalla toimivat toimijat saadaan tuntemaan säädökset ja sitä kautta myös markkinoitavien siementen vaatimukset täyttyvät.

Siemenen laitton kauppa on siirtymässä entistä enemmän lehti-ilmoittelusta internet-kauppaan ja sosiaalisen median suljettuihin ryhmiin. Tämä vaatii uusia toimintatapoja valvontaan. Erikoiskasvien, kuten rehuvirna, tuontierissä on havaittu hukkakauraa, joten valvontaa on kohdennettu EU-alueelta tuotaviin siemeneriin. Samoin luomusiemenen markkinoiden toiminnassa esiintyvät ongelmat suuntasivat siemenkaupan markkinavalvonnan tiedotusta luomusiemenen.

Vakuuksien etätulostuksen käyttöönotto laajeni pakkaamoissa. Näytteenottoon tehdyn mobiilisiemenen käyttö on vakiintunut ja se on käytössä perunan ja muiden siementen näytteenotossa. Sähkösiemen -hankkeeseen saatiin rahoitus ja projekti aloitettiin loppusyksystä. Projektin tavoitteena on saada asiakkaille asiointipalvelu, jota kautta asiakas voi täyttää lomakkeita ja saada tutkimustodistuksia, päätöksiä ja muita asiakirjoja sähköisesti Elmo -järjestelmästä.

2 VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMINEN

Markkinavalvontasuunnitelman painopistealueet

Teemoittaminen eli resurssien jako vuorovuosille siementen, rehujen ja lannoitteiden valvonnassa aloitettiin vuonna 2014. Teemoittamisen ensimmäinen kierros päättyi vuonna 2016. ELY-keskusten toivomuksesta teemoittamista jatkettiin toinen kolmevuotiskausi (2017-2019). Vuonna 2017 siemenkaupan markkinavalvonnassa teema-ELY vuorossa olivat Varsinais-Suomen, Pirkanmaan, Pohjois-Savon, Etelä-Pohjanmaan ja Kainuun ELY-keskukset. Teema-ELY-keskuksille oli suunnattu runsaasti resursseja ja näissä oli tavoitteena tehdä normaalia enemmän siemenkaupan markkinavalvontaa. Kuudella ELY-keskuksella oli jonkin verran resursseja käytössä ja neljällä ELY-keskuksella oli vain vähän resursseja käytössä siemenkaupan markkinavalvontaan.

Teema-ELY-keskusten valvonnan painopistealueina olivat sertifioidun siemenen lehti- ja netti-ilmoitusten seuranta ja valvonta, luonnonmukaisesti tuotetun kylvösiemenen markkinoinnin valvonta, EU:n alueelta markkinoitavien kylvösiementen valvonta, hylättyjen viljelysten käytön kirjallinen valvonta sekä Eviran toimeksiantovalvonnat. Resurssien puitteissa tuli lisäksi tehdä siemenliikkeiden ja -pakkaamojen valvontaa sekä saattaa alueen toimijoiden rekisteritietoja ajantasalle. Yhtenä painopisteenä oli myös tiedotus, koulutus ja neuvonta kylvösiemenen markkinoinnin vaatimuksista.

Sertifioidun siemenen lehti- ja netti-ilmoitusten seuranta oli kiitettävää ja kaikki havaitut ilmoitukset valvottiin. Havaittu markkinointi oli kuitenkin vähäistä.

Luonnonmukaisesti tuotetun kylvösiemenen markkinoinnin valvonta kohdistettiin luomu lisäysaineistorekisterissä olevien luomusiementen toimittajien ilmoitamiin luomueriin. Jos rekisteritiedot eivät olleet varastotietojen kanssa yhteneväiset toimijoille annettiin kehoitus saattaa rekisteritiedot kuntoon. Valvontaa kohdistettiin myös luomutarkastuksilta saatuihin vihjeisiin.

Hylättyjä viljelyksiä valvottiin kirjallisesti 48 viljelyksen osalta, väärinkäytöksiä ei havaittu. Valvontanäytteitä otettiin pääasiassa EU:n alueelta kylvösiemeniksi markkinoitavista apila-, virna ja nauriseristä. Muita valvontanäytteitä sekä reklamaationäytteitä otettiin vain muutama. Valvonta- ja reklamaationäytteitä otettiin yhteensä 26 kpl.

Taulukko 1. Valvontanäytteiden määrät vuosina 2013 - 2017.

Näytetyyppi	2013	2014	2015	2016	2017
Tasalaatuisuus	3	-	-	-	-
Seossuhde	15	-	-	2	-
Vanhat siemenerät	-	-	-	-	1
Porkkana	76	-	-	-	-
Salaatti	79	-	-	1	-
Sipuli	-	51	-	-	-
Silpoydinherne	-	-	-	1	-
Muut	12	11	13	18	25

Evira ei ottanut GMO-näytteitä vuonna 2017. Valvontasuunnitelman mukaisten näytteiden ottaminen päätettiin siirtää vuodelle 2018.

Siemenkauppaa valvoivat sekä ELY-keskusten tarkastajat että Eviran omat tarkastajat. Tarkastuksia tehtiin Evirassa ja ELY-keskuksissa yhteensä 241. Tarkastusten määrä laski edellisestä vuodesta noin 20 prosenttia (taulukko 2). Syy laskuun johtui pääasiassa siitä, että kaikki ELY-keskukset eivät saaneet heille suunniteltua resurssia täytettyä. Lisäksi osa valvonnan painopisteistä kohdistui enemmän valvojasta valmentajaksi teemaan eli tiedotukseen valvontatarkastusten sijasta.

Taulukko 2. Valvontojen määrä vuosina 2016 - 2017.

	Valvontatarkastukset yhteensä	Valvontatarkastukset, ELY-keskukset	Valvontatarkastukset, Evira	Valvontatarkastukset, yhteensä
Vuosi	2016	2017	2017	2017
Määrä	kpl	kpl	kpl	kpl
Siemenpakkaamot	66	15	8	23
Siemenliikkeet	64	65	5	70
Viljelijät	23	56	1	57
Vähittäis- ja torikauppa ym.	159	91	-	91
Yhteensä	312	227	14	241

Siemenen pakkauslupamenettely

Kylvösiemenen pakkaaminen markkinointia varten on luvanvaraista. Pakkauslupan myöntämisen edellytyksenä on Eviralle tehty kirjallinen hakemus, hakijan toimitiloissa tehty katselmus sekä pakkaamon henkilökunnan hyväksytysti suorittama kirjallinen ammattitaitokoe. Pakkauslupa myönnetään enintään viideksi vuodeksi kerrallaan.

2017 alussa pakkauslupia oli voimassa 153 kpl (taulukko 3). Niistä 96:n voimassaolo oli päättymässä vuoden 2017 aikana. Eniten lupia päättyi loka-joulukuussa, yhteensä 74 kpl.

Kokonaan uutta pakkauslupaa haki yksi toimija. Neljä lupahakemusta koski vakuuksien etätulostusta, jolloin lupa myönnettiin ilman katselmusta. 13 pakkaajaa ei hakenut lupaan jatkoa. Pakkaustoiminnan lopettamisen syyt olivat 45 %:lla eläköityminen ja jatkajan puuttuminen, 30 %:lla toimialan vaihto, esim. siemenperunapakkaajan siirtyminen ruokaperunan pakkaajaksi ja 25 %:lla muu syy, esim. samalla toimijalla on ollut kaksi pakkauslupaa.

Loppusyksyyn painottuvan ruuhkan helpottamiseksi katselmuksia ryhdyttiin tekemään etupainotteisesti jo elokuussa. Ennakoinnista huolimatta ja viljelijäpakkaajille kiirettä aiheuttaneesta hankalasta korjuukaudesta johtuen myönnettiin 13 pakkaajalle lupaan jatkoaikaa Evirasta johtuvasta syystä, ts. katselmusta ei ehditty tehdä ennen voimassaolleen luvan loppumista. Neljän pakkaamon katselmointi siirtyi 2018 puolelle, mutta toisaalta katselmuksia tehtiin ennakoivasti muutamalle pakkaajalle, jotka olivat hakeneet luvan jatkamista, mutta lupa oli päättymässä vuoden 2018 puolella. Näin ollen lupien nettovähennys vuoden 2017 aikana oli 8 lupaa. Lupaa ei myönnetty kahdelle pakkaajalle, jotka olivat jättäneet hakemuksen, mutta halusivat keskeyttää lupaprosessin ennen katselmusta.

Taulukko 3. Siemenpakkaamoiden lukumäärä vuosina 2013 - 2017.

Pakkaamot	2013	2014	2015	2016	2017
Pakkauslupia voimassa 31.12. (kpl)	158	152	149	153	145
Hakemuksia jätetty	21	10	9	14	98
Katselmuksia tehty	25	11	8	8	93
Lupa myönnetty	21	10	8	8	87
Lupaa ei myönnetty	-	-	1	6	2
Lupa peruttu	-	1	-	-	-

Siemenalan elinkeinonharjoittajien rekisteröinti

Elinkeinonharjoittajia oli Eviran rekisterissä vuoden lopussa 1684 kappaletta (taulukko 4). Uusia ilmoituksia rekisteriin merkitsemiseksi tuli 36 kappaletta. Rekisteristä poistui 11 elinkeinonharjoittajaa. Elinkeinonharjoittajarekisterin ajantasaistus ei ollut enää tänä vuonna erityisenä valvonnan painopisteenä, jonka johdosta luvut rekisteriin liittyneistä ja siitä poistuneista tasoittuivat aiempiin vuosiin nähden.

Taulukko 4. Elinkeinoharjoittajarekisteriin kuuluvien toimijoiden lukumäärä vuosina 2013 - 2017.

Elinkeinoharjoittajat, kpl	2013	2014	2015	2016	2017
Toimijoiden lukumäärä 31.12.	1612	1537	1451	1659	1684
Rekisteriin liittyneitä,	648	194	110	232	36
Rekisteristä poistuneita	5	269	196	24	11
Muutos-%	+51	-5	-5	+14	+2

Kylvösiementen tuonnin valvonta

Kylvösiementen tuonnin valvonnassa tuontitodistusten hyväksymistarkastuksia tehtiin yhteensä 582 kappaletta (taulukko 5). Kylvösiementen tuonti-ilmoituksia EU:n ulkopuolelta tuoduista siemenistä tehtiin 69 kappaletta. Tuontilupia myönnettiin 9 kappaletta koetarkoituksiin ja jalostuksen käyttöön sekä lajeille tai lajikkeille, jotka eivät ole lajikeluettelossa.

Taulukko 5. Kylvösiementen tuonnin tarkastusmäärät tarkastuskohteittain vuosina 2013 - 2017.

Tarkastuskohde	2013	2014	2015	2016	2017
Tuontitodistusten hyväksymistarkastuksia	555	477	596	535	582
Tuonti-ilmoituksia	52	57	62	60	69
Tuontilupia	10	8	15	10	9

Kylvösiementen sertifiointi-, viljelystarkastus- sekä kenttäkoe- ja lajiketestaustoiminta

Viljelystarkastus tehtiin 2 619 siemenviljelykselle vuonna 2017, kun vuonna 2016 viljelystarkastus tehtiin 2 607 siemenviljelykselle. Viljelystarkastettu kokonaispinta-ala oli vuonna 2017 yhteensä 36 502 hehtaaria ja hyväksytty pinta-ala oli 35 390 hehtaaria. Siemenviljelyksen koko oli vuonna 2017 keskimäärin 14 ha (sama kuin vuonna 2016). Liikkeiden viljelystarkastajat tarkastivat 55 siemenviljelystä (34 itsepölytteisten lajien ja 21 ristipölytteisten lajien tarkastusta). Näihin viljelyksiin kohdistui 7 valvontatarkastusta, joista neljä kohdistui ristipölytteisiin lajeihin ja kolme itsepölytteisiin lajeihin. Valvontatarkastuksia tehtiin ristipölytteisille lajeille 19 prosentille ja itsepölytteisille lajeille 11 prosentille niistä tarkastuksista, joita liikkeen tarkastaja tarkastivat. Valvontatavoitteet saavutettiin (ristipölytteisillä lajeilla tavoite on 20 %, itsepölytteisillä lajeilla tavoite on 10 %).

Näytteenottajat ottivat vuonna 2017 yhteensä 4083 virallista näytettä sertifiointia varten. Näytteistä 1 096 oli liikkeiden omien näytteenottajien ottamia. Siemenliikkeiden näytteenottajien valvomiseksi otetaan valvontanäytteitä. Tavoitteena on ottaa valvontanäyte 5 % liikkeiden näytteenottajien ottamista näytteistä, mutta velvoite ei koske automaattisella näytteenottimella otettuja näytteitä. Niissä siemenpakkaamoissa, joissa on omia näytteenottajia, näytteet otetaan käytännössä automaateilla. Valvontanäytteitä ei otettu vuonna 2017. Tavoitteena on pitkällä tähtäimellä päästä 5 % valvontanäytteenottoon.

Siemenperunan varastotarkastuksia tehtiin 903 kappaletta. Sertifiointipäätöksiä tehtiin 9 394, viljelystarkastuspäätöksiä 2 619 ja kenttäkoetarkastuksia 841 kappaletta. Pääosa kenttäkokeissa tarkastetuista näytteistä liittyi sertifiointiprosessiin, kaikkiaan 380 näytettä. Verrannekokoelman ylläpitoa varten tarkastettiin 71 näytettä. Lisäksi tehtiin 6 tarkastusta markkinavalvontaan liittyen, 38 tarkastusta OECD:n asettamien jälkitarkastusvaatimusten täyttämiseksi, 2 tarkastusta siemenliikkeiden viljelystarkastajien valvomiseksi ja 130 tarkastusta Luonnonvarakeskuksen (LUKE) viljelyarvokokeissa olevien näytteiden lajikeaitouden varmistamiseksi. Syysvehnän ja ruisvehnän kaikki koeruudut kärsivät niin pahosta talvivauriosta, että niistä ei saatu lainkaan tuloksia.

Sertifiointimäärät laskivat viljan osalta 2,8 milj. kg, nurmi- ja rehukasveilla laskua oli 0,6 milj. kg, öljykasvit nousivat hieman ja perunalla nousua oli 3 milj. kg.

Taulukko 6. Sertifioidut kilot vuonna 2015 -2017.

Lajiryhmä	2015	2016	2017
Viljan siemenet	69 588 145	67 463 439	64 677 468
Nurmi- ja rehukasvit	4 597 946	5 926 570	5 324 352
Öljykasvit	530 053	521 875	655 924
Peruna	21 666 019	19 624 165	22 743 554

Lajiketestauksessa oli mukana 70 uutta kasvilajiketta, joista 27:lle laadittiin lajikekuvaus. Puna-apilan yksilötäimistä menetettiin talvituhojen seurauksena niin suuri osa, että lajikkeiden testausta ei voitu suorittaa.

Lajikkeet

Lajikeluetteloon hyväksyttiin yhteensä 32 uutta lajiketta: 5 kauraa, 8 vehnää, 6 ohraa, 1 ruis, 3 hernettä, 2 puna-apilaa, 2 nurminataa, 1 timotei, 1 rapsi ja 2 rypsiä sekä yksi ohran alkuperäiskasvilajike.

Puutarhakasvien taimiaineiston kasvilajikeluetteloon hyväksyttiin 61 hedelmä- ja marjakasvilajiketta: 1 päärynä, 1 ahomansikka, 15 puutarhamansikkaa, 7 mustaherukkaa, 5 punaherukkaa, 2 karviaista, 4 mesimarjaa, 4 jalomaarainta, 1 lakka, 1 mesivadelma, 8 vadelmaa, 1 puolukka, 1 kanadanmustikka, 1 varpumustikka ja 9 tarhapensasmustikkaa. Nämä lajikkeet ilmoitettiin EU-komission FRUMATIS-tietokantaan. Lisäksi 157:lle omena-, 4:lle hapankirsikka- ja 4:lle luumulajikkeelle hyväksyttiin virallisesti tunnustettu kuvaus ja nämä lajikkeet lisättiin suomen kansalliseen puutarhakasvien taimiaineiston kasvilajikeluetteloon kansalliset vaatimukset täyttävinä lajikkeina.

Evira myönsi uusia kasvilajikeoikeussuojauksia 14 kpl.

3 TOIMINNAN JA TUOTTEIDEN SÄÄNNÖSTENMUKAISUUS

3.1 Todetut puutteet ja niiden yleisyys

Siemenkaupan markkinavalvonta

Siemenkaupan markkinavalvonnassa tarkastukset vähenivät, mutta tiedotuksen osuutta pyrittiin kasvattamaan. Tiedotuksen lisääminen mahdollistaa toimijoiden säädösten paremman tuntemuksen ja lisää valvojasta valmentajaksi tavoitteiden saavuttamista. Tuloksia tästä on mahdollisesti jo huomattavissa, sillä tavanomaisia puutteita siemenkaupan markkinavalvonnassa havaittiin aiempaa vähemmän.

Sertifioimattoman siemenen markkinoinnissa on havaittavissa siirtymistä lehti-ilmoittelusta enemmän internetmarkkinointiin. Internetmarkkinoinnissa on havaittavissa suuntausta markkinoinnin siirtymisestä enemmän suljettuihin ryhmiin yleisten kauppapaikkojen sijasta.

Luomusiemenmarkkinoilla on havaittavissa, että markkinat eivät toimi halutulla tavalla, kysyntä ja tarjonta eivät aina kohtaa. Kaikki luomusiemenmarkkinoijat eivät ilmoita saatavilla olevia luomueriään luomu lisäysaineistorekisteriin, jolloin luomusiementä jää markkinoimatta ja poikkeuslupia tavanomaisen lisäysaineiston käyttöön myönnetään turhaan.

Tuusulan käräjäoikeus antoi päätöksensä laajassa riita-asiassa, jossa porkkanan viljelijät vaativat vahingonkorvausta siitä, että maahantuojan toimittamat Panther FI-hybridilajikkeen siemenet olivat virheellisiä, josta seurasi viljelijöille satovahinkoja. Lajike oli poikennut aikaisemmasta sekä ulkonäön että laadun suhteen ja porkkana oli kukkinut runsaasti. Käräjäoikeus katsoi, että viljelijät olivat siemenkauppalaan mukaisen ankaran vastuun perusteella oikeutettuja korvauksiin.

Kylvösiementen sertifiointi-, viljelystarkastus- sekä kenttäkoe- ja lajiketestaustoiminta

Siementen sertifiointiprosessissa tarkastettiin kylvösiemenviljelysten kelpoisuus siementuotantoon, kenttäkoetarkastuksessa lajikeaitous ja siementen sertifiointissa erien laatuominaisuudet.

Siemenviljelyksillä havaittiin hukkakauraa vuonna 2017 yhteensä 1,54 prosentilla (562 ha) tarkastetusta alasta. Tarkastus peruttiin 0,8 % alasta. Muita ongelmia siemenviljelyksille aiheuttivat erityisesti rikkakasvit ja muut lajit viljelmillä.

Siemenerien sertifiointissa siemeneriä hylättiin erityisesti itävyyden takia. Tämä johtui kasvukauden 2017 huonoista olosuhteista.

Kenttäkoetarkastuksissa sertifiointiin liittyvässä lajikeaitouden tarkastamisessa kaikki siemenerät täyttivät sen siemenluokan laatuvaatimukset kuin mihin erä oli sertifioitu.

Lajikeaitouteen liittyviä puutteita ei havaittu kenttäkoetarkastuksissa, jotka tehtiin liikkeiden tarkastajien työn valvomiseksi.

3.2 Puutteiden analyysi

Puutteiden esiintyminen

Markkinavalvonnassa havaitut puutteet

Elinkeinonharjoittajarekisterin ajantasaistaminen ei ollut markkinavalvonnan painopisteenä, mutta määrällisesti eniten puutteita esiintyi aiempien vuosien tapaan toimijoiden rekisteröitymisessä. Valvontakäynneillä rekisteröimättömät toimijat kehoitettiin ilmoittautumaan rekisteriin ja heille annettiin siihen toimintaohjeet.

Sertifioimattoman siemenen havaittu lehti- ja nettimarkkinointi oli vähäistä. Markkinoissa on tapahtunut ilmoittelun osalta jo muutaman vuoden ajan muutos aiempaan. Lehti-ilmoittelusta on siirrytty enemmän internettiin ja sielläkin yleisiltä myyntipaikoilta mahdollisesti enemmän sisäpiirimarkkinointiin erilaisten suljettujen / salaisten ryhmien kautta.

Luonnonmukaisesti tuotetun kylvösiemenen markkinoinnin valvonnassa muutama toimija sai kehotuksen ilmoittaa luomu lisäysaineistorekisterissä markkinomansa luomuerät ajan tasalle. Kaikissa tapauksissa rekisterissä markkinoitiin eriä, jotka oli jo myyty loppuun. Vihjeiden perusteella löytyi lisäksi kaksi sertifioimattoman luomusiemenen markkinoijaa, joista toinen tapaus johti myös tutkintapyynnön tekemiseen.

Valvontasuunnitelman mukaiset valvontanäytteet otettiin EU:n alueelta markkinoitavista kylvösiemeneristä. Markkinointikieltoon johti yksi näyte hukkakauralöydöksen johdosta. Reklamaatiotapauksia tuli aiempaa vähemmän, ainoastaan kaksi, joista toinen johti markkinointikieltoon puhtauden johdosta.

Myös siemenkauppalain mukaisen tiedostonpidon puutteita havaittiin aiempaa vähemmän.

Puutteet pakkauslupamenettelyssä

Siemenkauppaerien sertifiointinäytteiden ottamisessa havaittiin pakkaamokatselumuksilla puutteita. Kymmenillä pakkaamoilla siilonäyteenottoon on asetettu rajoitus, jonka mukaan viljakerroksen paksuus voi näytettä otettaessa olla enintään 4 metriä. Siilon kannen kohdalla on oltava vähintään seisomakorkeus ja riittävästi vapaata tilaa kairan saamiseksi siiloon joka suuntaan. Monissa tapauksissa rajoitusten noudattaminen on teknisesti vaikeaa tai mahdotonta ja tämä on johtanut tilanteeseen, jossa rajoituksista ei välitetä. Seurauksena on sertifiointinäyte, jonka analyysitulokset todennäköisesti poikkeaa erän todellisesta laadusta. Pakkaamoita kannustetaan käyttämään automaattisia näyteenottimia.

Raaka- ja kauppaerien dokumentoinnissa ja merkinnöissä esiintyneet puutteet ovat vähentyneet aikaisempiin pakkauslupakierroksiin verrattuna. Puutteiden yleisimmät syyt ovat hankalakäyttöiset ATK-ohjelmat, tiedon puute vaatimuksista, mitä erien dokumentoinnilla vaaditaan sekä välinpitämättömyys. Siemenpakkaajille suunnattu vapaaehtoinen koulutus välittää tietoa vaatimuksista,

mutta ongelmana ovat pakkaajat, jotka eivät osallistu koulutuksiin. Dokumentoinnin puutteet aiheuttavat siemenerän jäljitettävyyden hankaloitumisen tai kaotamisen kokonaan.

Puutteet tuonnissa

Tuonnissa ammattitoimijoilla puutteita ei juuri esiintynyt. Uusien toimijoiden kohdalla esiintyi tuontikäytännöissä puutteita, mutta yrityksen henkilökunnalle pidettiin koulutus- ja neuvontatilaisuuksia. Yksityishenkilöiden tuonnit sujuivat pääosin hyvin, mutta muutamia tapauksia esiintyi, joissa tuotava lajike ei ollut EU:n vihanneskasvien lajikeluettelossa. Samoin kasvinterveystodistus puuttui joissakin tapauksissa.

Kylvösiementen sertifiointi-, viljelystarkastus- sekä kenttäkoe- ja lajiketestaustoiminnassa havaitut puutteet

Viljelystarkastus- ja näytteenottotyössä havaitut puutteet kirjattiin ja niistä annettiin palautetta sekä tehtiin korjaavia toimenpiteitä. Näytteenottopöytäkirjojen täytöissä kirjattiin 26 puutetta. Kirjaukset pitivät sisällään hyvin erilaisia tapauksia. Viljelystarkastuksessa kirjattiin kesällä yhteensä 28 poikkeamaa. Poikkeamista voidaan antaa joko välitöntä palautetta tai niistä annetaan palautetta tarkastajille ennen seuraavaa tarkastuskautta. Osa poikkeamista koski Eviran omaa toimintaa ja niiden juurisyyt otetaan huomioon ennen seuraavaa kautta.

Siementen sertifiointissa ja vakuustodistuksissa ulkoiset poikkeamat koskivat tietoja, jotka olivat joko ilmoitettu tai kirjoitettu väärin. Osa poikkeamista johtui siitä, että tiedot eivät siirty tietojärjestelmästä toiseen vaan ne joudutaan kirjoittamaan käsin toiseen järjestelmään. Tällöin virheiden määrä varsinkin kiireaikana kasvaa.

Kenttäkoetarkastuksissa sertifiointiin liittyvässä lajikeaitouden tarkastamisessa ei havaittu ongelmia yhdessäkään siemenerässä. Kolmen viljelyarvokokeissa olevan näytteen aitousongelmasta ilmoitettiin Luonnonvarakeskukselle, joka arvioi, vaikuttiko siemenen aitousongelma haitallisesti viljelyarvokokeiden luotettavuuteen.

Puutteista aiheutuvat riskit

Elinkeinonharjoittajien rekisteröitymiseen liittyvät puutteet johtavat siihen, että kylvösiemenen markkinointia ei pystytä valvomaan tasapuolisesti ja säännöllisesti, koska kaikki toimintaa harjoittavat eivät ole rekisterissä. Tiedostonpidon puutteet aiheuttavat riskin kauppaerien jäljitettävyyden varmistajana ongelmatilanteissa.

Sertifioimattoman siemenen lehti- ja internetilmoitusten esiintymisestä aiheutuu riski, että se lisää ilmoittelua entisestään. Tästä syystä ilmoitteluun puuttuminen on tärkeää. Riskinä myös on, että sertifioimattoman siemenen markkinointi siirtyy yhä enemmän Internetin sisäpiirimarkkinoille esim. Facebookin suljettuihin ryhmiin, joihin on hankalampi puuttua. Sertifioimattoman siemenen riskit ostajalle liittyvät siemenen lajikeaitouden, lajipuhtauden, itävyyden ja kasvinterveyden epävarmuuteen sekä hukkakauran leviämiskäyttöön.

Luomu lisäysaineistorekisterin ajatus on, että toimijat ilmoittavat rekisteriin heillä saatavilla olevan luomulisäysaineiston. Luonnonmukaisessa tuotannossa tavanomaista lisäysaineistoa voi kuitenkin käyttää, jos luonnonmukaisesti tuotettua lisäysaineistoa ei ole saatavissa. Tällöin kyseinen laji lisätään Eviran yleiseen lupaan käyttää tavanomaista lisäysaineistoa. Riskinä on, että toimijat ”roikottavat” rekisterissä kauppaeriä, jotka ovat jo loppuneet. Asiakkaan tiedustellessa rekisteristä löytämänsä siemenerää toimija tarjoaa tilalle jotain muuta tavanomaista erää ja neuvoo hakemaan ELY-keskukselta poikkeuslupaa. Tämä yksittäisten lupien myöntäminen lisää keväällä ELY-keskusten työtä. Ostaja ei tämän jälkeen helposti enää kysele luomusiemenen saatavuutta muualta vaan päätyy poikkeusluvan hakemiseen.

Sertifioimattoman luomusiemenen markkinoinnin esiintymisestä voi aiheutua siementen ostajille eli luomuviljelijöille edellä mainittujen sertifioimattoman siemenen riskien lisäksi myös mahdollisia tukimenetyksiä, jos siementä ei tarkastuksessa hyväksytä luomutuotannossa käytettäväksi. Viljelijä voi myös joutua myymään sadon tavanomaisena luomun sijaan, mistä voi aiheutua taloudellista tappiota. Riskinä myös on että sadosta, jota ei saisi luomuna markkinoida, tehtyä lopputuotetta myydään kuluttajille luomuna.

Valvontanäytteenottoon liittyen on havaittavissa, että EU:n alueelta tuoduissa erikoiskasveissa on lisääntynyt hukkakauran leviämiskahva. Muun muassa rehuvirnasta on hukkakauralöydöksiä jo kolmelta viime vuodelta.

Tuonnin osalta riskit ammattitoimijoiden osalta aiheutuvat siitä, ettei maahan tuotavat siemenet ole Suomen kasvuolosuhteisiin sopivia tai jos erien tutkimustodistukset puuttuvat, erän laadusta ei ole tietoa. Erän mukana voi tulla haitallisia rikkakasveja tai erän itävyys voi olla heikko ja näin aiheuttaa ostajalle lisäkustannuksia.

Puutteellisesti tehdyn näytteenoton tai viljelystarkastuksen suurin riski on se, että väärin perustein hylätään erä tai viljelys, joka olisi pitänyt hyväksyä tai hyväksytään erä tai viljelys, joka olisi pitänyt hylätä. Jos erä tai viljelys hyväksytään väärin perustein, siemenen pakkaajalle ja siemenen ostajalle voi aiheutua taloudellisia menetyksiä. Pakkaajalle voi aiheutua reklamaatioita, joiden seurauksena pakkaajan on korvattava esimerkiksi käytetty kylvösiemen tai pahimassa tapauksessa korvattava hukkakauran torjuntakustannuksia usean vuoden ajan. Viljelijälle taas voi aiheutua satotappioita ja lisätyötä. Pakkaajan kannalta pahin asia on kuitenkin todennäköisesti maineen menetys, joka voi heijastua tulevien vuosien siemenkauppaan. Haitalliset seuraukset voivat heijastua kokon pakkaamoketjuun tai sertifioituun siemeneen yleensä.

Jos erä hylätään väärin perustein, myös siitä aiheutuu pakkaajalle ja siemenen tuottajalle merkittävää taloudellista haittaa.

Virheellinen vakuustodistus voi aiheuttaa viljelijälle ongelmia, jos vakuustodistuksen tiedot eivät ole oikein. Hän saattaa kylvää siementä liian paljon tai liian vähän, siksi tietojen oikeellisuus on tärkeää tai tieto erän luonnonmukaisuudesta voi aiheuttaa luonnonmukaisen tuotannon viljelijälle ongelmia.

Lajikeaitousongelmat voivat aiheuttaa suuria taloudellisia tappioita siemenpakkaamoille, koska ongelmat eivät ole siemenen kunnostuksella korjattavissa

Sertifiointissa ja vakuustodistuksissa puutteet johtuvat siitä, että jossain prosessin vaiheessa on annettu virheellistä tietoa, tai asiakas on antanut uutta tietoa, joka ei ole kulkenut siihen kohtaan prosessia, jossa asiaa sillä hetkellä käsitellään. Lisäksi Elmo-tietojärjestelmästä NiceLabel järjestelmään käsin syötettävät tiedot aiheuttavat virheitä. Tähän on tehty järjestelmän kehittämiseksi määrittelykuvaukset, jotta tiedot saataisiin vietyä automaattisesti järjestelmästä toiseen.

Suuri markkinoilla olevien lajikkeiden määrä johtaa siihen, että useimmista lajikkeista ei ole kovin montaa siemenviljelystä vuosittain. Tällöin yksikin siemenviljelyksen hylkäykseen johtava syy voi aiheuttaa sen, että merkittävä osa lajikkeen tuotannosta poistuu markkinoilta.

4 AUDITOINNIT, ARVIOINTI- JA OHJAUSKÄYNNIT JA MUU SAATU PALAUTE

Auditoinneilla ja arviointi- ja ohjauskäynneillä (AJO) oli vaikutusta ja ne ovat tehokas tapa varmistaa ja parantaa työn laatua ja parantaa valvonnan vaikuttavuutta. Eviran toimintaan kohdistuvissa auditoinneissa ja Eviran tekemillä ELY-keskuksiin, kuntiin ja tarkastajiin kohdistuvilla arviointi- ja ohjauskäynneillä havaittiin poikkeamia. Samaan kohteeseen tehdyillä seuraavilla AJO-käynneillä havaitaan pääsääntöisesti vähemmän poikkeamia kuin ensimmäisillä AJO-käynneillä tai kohteessa ei havaita lainkaan poikkeamia. Havaitut poikkeamat ovat myös yleensä merkitykseltään vähäisempiä kuin ensimmäisillä kerroilla havaitut poikkeamat.

Siemenkaupan markkinavalvonta- ja siemensertifiointiprosessia sekä lajikekuvasta auditoitiin yksikön ja Eviran yhteisen arviointi- ja arviointi- ja ohjauskäyntisuunnitelmien mukaisesti (taulukko 8).

Asiakaspalaute kerätään ja se käsitellään jaostoissa, siemenyksikön johtoryhmässä sekä johdonkatselmuksessa.

ELY-keskuksiin tehdyt arviointi- ja ohjauskäynnit

Evira toteutti kaksi siemenkaupan markkinavalvonnan arviointi- ja ohjauskäyntiä. Käyntien kohteena olivat viisi aluehallinnon markkinavalvontaa tekevää virkamiestä. AJO-käynnin tavoitteena oli arvioida tarkastajia siemenkaupan markkinavalvonnan suorittamisessa, siemenkauppalaan soveltamisessa ja koulutuksissa esille tulleiden asioiden soveltamisessa. Lisäksi tavoitteena oli yhdenmukaistaa tarkastajien työtapoja sekä saada Eviralle tietoa tarkastajien koulutusta ja ohjeistusta varten.

AJO-käyntien tuloksena todettiin, että tarkastajien ammatillinen ote valvonta-tehtävien suorittamiseen on hyvä ja toimintatavat asianmukaiset. AJO-käynneillä havaitut kehittämiskohteet kohdistuivat tarkennuksiin toiminnassa ja Eviran oman toiminnan kehittämiseen valvonnan asiakasnäkökulman ja vaikuttavuuden parantamiseksi.

Valtuutettuihin tarkastajiin ja näytteenottajiin kohdistuneet ohjaus- ja arviointikäynnit

Näytteenottajien ohjaus- ja arviointikäynneillä havaittiin poikkeamia Eviran antamiin ohjeisiin verrattuna. Näytteenottajia neuvottiin jo ohjaus- ja arviointikäyntien aikana.

Omaan toimintaan kohdistuneet ulkoiset auditoinnit

Siemenyksikköön ei kohdistunut ulkoisia auditointeja vuonna 2017. Kasvianalytiikkayksikön siemenlaboratorioon tehtiin vuosittainen Finas-auditointi, joka kohdistui peruna-analyysihin. Akkreditoinnin laajennusta haettiin PVY ELISA –analyysille. Akkreditoinnin laajennus vaati validointiaineiston täydennystä.

DG Sante Auditointi GMO-valvontaan

FVO kohdisti Suomeen GMO-valvontamission, jonka yhtenä aiheena oli GMO-valvonta siemenissä. Eviran siemensektorin toiminnasta ei kirjattu poikkeamia.

Omaan toimintaan kohdistuneet sisäiset auditoinnit

Siemenyksikön omaan toimintaan kohdistui kolme auditointia. Auditoinneilla kirjattiin runsaasti kehittämisehdotuksia ja joitakin poikkeamia. Erityisesti poikkeamista aiheutuvia korjaavia toimenpiteitä on tehty ja myös kehittämisehdotuksia on otettu huomioon.

DUS-testauksen laadun valvomiseksi tehtiin yksi jaoston sisäinen auditointi ja yksi Eviran sisäinen arvio koekenttien kunnosta kasvukauden aikana. Poikkeamat liittyivät eräiden lajien koeruutujen kasvitihyteen. Asian selvittämiseksi järjestetään koe, jonka tulosten perusteella tehdään päätös mahdollisista muutoksista toimintaan. Lisäksi auditoinnista saatuja kehittämisehdotuksia käytetään toiminnan parantamiseen.

Taulukko 8. Siementarkastusyksikön tekemät auditoinnit ja arviointi- ja ohjauskäynnit vuonna 2017.

Auditoinnin/ arviointi- ja ohjauskäynnin kohteena ollut viranomainen	Auditointien/ arviointi- ja ohjauskäynnin määrä	Auditoinnin teemat	Keskeiset havainnot
ELY-keskus	2	Markkinavalvonnan toteuttaminen ELY:ssä	Pöytäkirjojen täyttöön liittyviä puutteita.
Valtuutetut ja liikkeiden tarkastajat	14	Eviran antamien ohjeitten noudattaminen	Näytteenottotekniikkaan liittyviä puutteita.

5 ENNALTAEHKÄISEVÄT JA KORJAAVAT TOIMENPITEET

5.1 Toimijoiden säädösten tuntemuksen varmistaminen

Evira järjesti siemenpakkaamojen henkilökunnalle viisi koulutusta Loimaalla, Seinäjoella, Lopella ja Turussa. Koulutuksiin osallistui yhteensä 91 henkilöä. Koulutukset olivat pakkaamoiden toivomuksesta peruskoulutuksia, koska osallistujien joukossa oli jonkin verran pakkaamoiden henkilökuntaa, joka ei ole aiemmin osallistunut koulutuksiin. Pakkaamoluvan yhteydessä pakkaamon vastuuhenkilöille ja muulle henkilökunnalle lähetettiin koe, joka piti suorittaa hyväksytysti ennen luvan myöntämistä. Kokeen yhteydessä lähetettiin materiaalia ja osa suoritti kokeen vasta koulutuksen jälkeen.

Siemenperunan neuvottelupäivä pidettiin tammikuussa. Aiheena oli siemenkauppalaan uudistus, uusi kasvinterveyslainsäädäntö, siemenperunan laboratoriotulokset sekä muuttuneet tarkastuskäytännöt sekä perunan ajankohtaiset kasvintuhoojat. Siemenliikkeiden neuvottelupäivä järjestettiin marraskuussa ja aiheena olivat siemenen itävyydet ja satotilanne sekä itävyyespoikkeustarve. Lisäksi esiteltiin siemenkauppalaan uudistamista ja sähköistä asiointiprojektia.

Siemenpakkaamoita ja siemenviljelijöitä varten päivitettiin siementuotantoa koskevat sertifiointin ohjeet. Ohje käsittelee koko siementuotannon ja siinä on kuvattu yksityiskohtaisesti eri vaatimukset ja niiden perusteita. Tavoitteena on varmistaa siemenpakkaamoiden ja –viljelijöiden tietämystä lainsäädännön vaatimuksista sekä levittää tietoa hyvistä käytännöistä, esimerkiksi vaikeasti lajiteltavista rikoista.

Siemenviljelijöitä varten päivitettiin siemenviljelijän muistilista, jossa lyhyesti kuvattiin siemenviljelyksille asetetut vaatimukset sekä esimerkkitalanteita. Muistilistan tavoitteena oli vähentää viljelysten hylkäyksiä. Osa siemenviljelysten hylkäämiseen johtavista puutteista oli vältettävissä huolellisella suunnittelulla ja toiminnalla, esimerkiksi hyvin suunnitellun viljelykierron avulla. Muistilistalla annetaan käytännön esimerkkejä siitä, miten säädökset vaikuttavat esimerkiksi viljelykierron suunnitteluun siemenviljelyksillä.

5.2 Toimijoille annetut seuraamukset ja puutteiden korjaamistoimenpiteiden varmistaminen

Siemenkauppalaan rikkomuksista annettiin yhteensä 4 huomautusta ja 11 markkinointikieltoa. Yhdestä markkinointikieltopauksesta tehtiin lisäksi tutkintapyyntö Pohjanmaan Poliisilaitokselle. ELY-keskusten tarkastajat antoivat toimijoille yhteensä 10 väliaikaista markkinointikieltoa, jotka kahta lukuun ottamatta johtivat Eviran tekemään varsinaiseen markkinointikieltopäätökseen.

Kirjalliset huomautukset (4 kpl) annettiin tiedostonpitopuutteesta 1 kpl, lajikesekaannuksesta 1 kpl, sertifioidun luomu timoteinsiemenen markkinoinnista 1 kpl ja sertifioidun siemenen välityksestä ilman vakuustodistuksia sekä uudelleen pakkauksesta ilman pakkauslupaa 1 kpl.

Markkinointikiellot (11 kpl) annettiin sertifioidun siemenen lehti- ja verkko-markkinoinnista 5 kpl, sertifioidun siemenen markkinoinnista siemenliikkeessä 2 kpl ja siemenerälle, josta ei ollut tietoa täyttääkö erä Neuvoston

direktiivin 2002/55/EY mukaiset laatuvaatimukset 1 kpl. Yksi markkinointikielto annettiin edellisten lisäksi entiselle siemenpakkaamolle sertifioidun siemenen markkinoinnista sekä pakkaamisesta ilman lupaa.

Puutteiden korjaamistoimenpiteiden varmistamiseksi lehti- ja internetilmoitukset tarkastettiin poistetuksi hallinnollisten pakkokeinojen lisäksi ja yhdestä tapauksesta saatettiin vireille markkinointikiellon lisäksi tutkintapyyntö, jotta voidaan varmistaa lainvastaisen toiminnan epäily todeksi ja sen päättymisen.

Valvonta- ja reklamaationäytteitä otettiin yhteensä 26 kpl, joista kaksi johti markkinointikieltoon, toinen puhtaudesta ja toinen hukkakaura löydöksen johdosta. Itävyydet kaikkien näytteiden kohdalla täyttivät laatuvaatimukset. Valvonta- ja reklamaationäytteiden tuloksista lähetettiin siementen markkinoijille ja maahan tuojille ilmoitus. Jos erät eivät täyttäneet vaatimuksia, niille annettiin markkinointikiellon lisäksi kehoitus poistaa erä markkinoilta.

Luomu lisäysaineistorekisterin toimivuuden valvontaan liittyen muutamaa toimijaa kehoitettiin saattamaan rekisterissä markkinoimansa luomuerät ajan tasalle, sillä siellä markkinoitiin jo loppuneita eriä. Kehotuksen jälkeen rekisteristä tarkastettiin, että tiedot oli korjattu.

Markkinavalvontojen yhteydessä havaittiin edelleen rekisteröintipuutteita. Rekisteröimättömät elinkeinonharjoittajat ohjeistettiin ilmoittautumaan rekisteriin. Toimijat täyttivät rekisteröinti-ilmoituksen jo tarkastustilanteessa ja se toimitettiin Eviraan valvontapöytäkirjan mukana. Näin varmistettiin niiden palautus. Toimijoille lähetettiin tietojen tallennuksen jälkeen rekisteriote sekä ohjeistus toiminnasta rekisteritietojen muuttuessa tai toiminnan päättyessä.

Taulukko 7. Siemenkaupan markkinavalvonnan keskeiset suoritteet ja tunnusluvut 2013 - 2017.

Suorite	2013	2014	2015	2016	2017
Tarkastukset	214	391	239	312	241
Huomautukset	6	2	5	8	4
Markkinointikiellot	39	28	25	23	11
Jatkotoimenpiteet	2	2	2	3	1

Viljelystarkastuksissa hylättiin 3,44 % tarkastetusta pinta-alasta. Vuosina 2014-2016 on hylätty 3,04 - 3,8 % tarkastetusta alasta. Vuonna 2017 hukkakauran takia hylättiin viljelystarkastetusta alasta 1,54 prosenttia (562 ha). Kasvukausina 2010-2017 on hylätty hukkakauran takia 0,97-1,75 prosenttia tarkastetusta pinta-alasta. Vuonna 2017 viljelysten huono kunto (rikkakasvit ja muut lajit viljelyksellä) aiheuttivat hylkäyksiä 0,4 % tarkastetulla alalla ja tarkastus peruttiin 0,8 % alasta.

Siemenerien sertifiointissa tehtiin 290 hylkäävää päätöstä, joista 117 koski viljakasveja. Edellisenä vuotena hylkääviä päätöksiä tehtiin 347. Kasvukauden 2017 huonot olosuhteet vaikuttivat siemensadon itävyyteen ja tästä syystä eriä jouduttiin hylkäämään.

Kenttäkoetarkastuksissa sertifiointiin liittyvässä lajikeaitouden tarkastamisessa kaikki siemenerät täyttivät sen siemenluokan laatuvaatimukset kuin mihin erä oli sertifioitu. Kaksi tarkastuksessa olevaa uutta verrannenäytettä ei vastannut

ominaisuuksiltaan vastaavaa verrannäytettä. Valvontatarkastuksessa olleissa näytteissä ei ollut ongelmia lukuun ottamatta kahta markkinavalvontana tarkastettua erää, joiden lajikeaitousongelmat olivat jo ennalta tiedossa. Luonnonvarakeskuksen (LUKE) viljelyarvokokeissa olevien näytteiden valvontatarkastuksissa löytyi kolme näytettä, joissa oli yli 5 % poikkeavia yksilöitä tai näyte oli yleisesti liian epäyhtenäinen.

Näytteenottajiin ja viljelystarkastajiin ja näytteenottajiin kohdistuu arviointi- ja ohjauskäynnejä. Käynneillä havaitut puutteet ja niiden yleisyys on käsitelty luvussa 4.

Lajiketestauksessa olleista lajikkeista 4 ei täyttänyt yhtenäisyyden vaatimusta ja 9 ei täyttänyt erottuvuuden vaatimusta testauksen päättyessä.

Puutteet pakkauslupamenettelyssä

Siemenpakkaamojen katselmuksia tehtiin vuoden aikana 93 kpl. Havaitut puutteet vaadittiin mahdollisuuksien mukaan korjattaviksi määräajassa ennen luvan myöntämistä.

Yleisin puute n. 15%:lla pakkaamoista oli vaakojen varmennuksen vanhentuminen. Varmennuksen uusiminen selvitettiin pakkaajan tai varmennuslaitoksen lähettämästä pöytäkirjasta ennen luvan myöntämistä.

Sertifiointinäytteen ottamisessa havaittiin puutteita 11%:lla pakkaamoista. Puutteet koskivat näytteenottoa silloista, joista ei ole mahdollista saada kattavaa sertifiointinäytettä tai näytteen ottamiselle on asetettu rajoituksia.

Raaka- ja kauppaerien dokumentoinnissa ja merkinnöissä esiintyi puutteita n. 4%:lla pakkaamoista: kauppaeräkohtainen tiedosto puuttui kokonaan, lähetteitä ei käytetty, erien merkinnät varastossa olivat puutteelliset ja säkkien sientöinti puuttui. Korjaustoimenpiteinä ennen luvan myöntämistä vaadittiin kauppaeräkohtainen tiedosto ja kuvat puuttuneiden pakkausmerkintöjen täydentämisestä lähettämään Eviraan.

5.3 Valvontajärjestelmään liittyvät korjaavat toimenpiteet

Valvontatarkastuksilla ja arviointi- ja ohjauskäynneillä havaitut puutteet ja kehittämiskohteet käydään vuosittain läpi siemenkaupan markkinavalvojille järjestetyissä koulutuksissa. ELY-keskusten siemenkaupan markkinavalvojien koulutukset pidettiin tammikuun lopussa. Teema ELY-keskusten tarkastajille järjestettiin kaksi saman sisältöistä koulutusta paikan päällä Loimaalla ja Kuopiossa. Vähemmän resursseja omaaville ELY-keskusten tarkastajille koulutus pidettiin videovälitteisesti. Koulutuksiin osallistui kaikista viidestätoista ELY-keskuksesta yhteensä 26 tarkastajaa. Koulutuksissa käytiin läpi edellisen vuoden kooste valvontojen toteutumisesta, tulevan vuoden valvontasuunnitelman painopistealueet ja niiden toteuttamiseen liittyvät asiat sekä valvonnan painottumista jatkossa.

Uusille markkinavalvojille järjestettiin toukokuussa koulutustilaisuus Loimaalla. Koulutukseen osallistui kolme uutta ELY-keskusten siemenkaupan markkinavalvojaa. Koulutuksessa käytiin läpi siemenlainsäädäntöä, sertifiointiprosessia sekä siemenkaupan markkinavalvontaan liittyviä asioita. Valvontanäytteenottoa ja pöytäkirjojen täyttöä harjoiteltiin valvontakäynnillä, joka kohdistui lähialueen siemenliikkeeseen.

Rukiin, ohran, vehnän, kauran ja herneen lajikerajoitukset siementuotannossa poistettiin keväällä 2015. Vuoden 2017 kesän perusteella lajikeaitousongelmat eivät ole tästä syystä lisääntyneet.

Uuden siemenviljelijän määritelmä poistettiin siemenkauppalain alaisesta asetuksesta. Käytännössä muutos on saattanut helpottaa pakkaamoiden toimintaa, sillä uusia viljelijöitä on tullut siementuotantoon enemmän kuin aikaisemmin. Ei ole näkyvässä, että siemenviljelysten hukkakaurahavainnot olisivat lisääntyneet muutoksen takia.

Viljelystarkastuksessa ja näytteenotossa tarkastajien toimintaan pyritään vaikuttamaan koulutuksilla, arviointi- ja ohjauskäynneillä, palautteella ja ohjeistuksella. Viljelystarkastuksessa ja näytteenotossa havaittuja puutteita käsitellään aina seuraavissa järjestettävissä koulutustilaisuuksissa ja tarkastajille annetaan kirjallinen yleinen palaute ja tarvittaessa henkilökohtainen palaute.

Viljelystarkastajille järjestettiin kasvukaudella kuusi koulutustilaisuutta, joista kaksi oli tarkoitettu uusille tarkastajille ja kolme tilaisuutta kokeneille sekä yksi siemenperunan tarkastajille. Viljelystarkastuksessa havaittuja puutteita käsitellään seuraavan kesän koulutustilaisuuksissa ja tarkastajille annetaan kirjallinen palaute. Kaikkiin koulutuksiin liittyvät kokeet, joissa tarkastajien on osoitettava ammattitaitonsa lajikeaitoudessa ja viljelystarkastusten säännöissä. Vuonna 2017 vierailijaluentona käsiteltiin rikkakasveja ja niiden tunnistamista. Pääpaino oli niissä rikkakasveissa, jotka todennäköisesti lisääntyvät tulevaisuudessa ilmastonmuutoksen ja viljelykäytäntöjen muutoksen seurauksena. Luennon tarkoituksena oli viljelystarkastajien tietämystä rikkakasveista ja siten lisätä tarkastajien ammattitaitoa. Yksi tavoite on myös se, että mahdollisimman aikaisin huomattaisiin uudet voimakkaasti leviävät rikkakasvit

Uusille näytteenottajille järjestettiin yksi koulutustilaisuus. Koulutuksessa käsitellään näytteenoton yleiset vaatimukset, näytteenottotekniikat ja välineet sekä käydään pakkaamossa ottamassa näytteitä. Lisäksi uuden näytteenottajan on otettava vähintään 5 näytettä kokeneen näytteenottajan ohjauksessa.

Evira päivitti toimijoille kaksi ohjetta eli siementuotantoa koskevat sertifiointin vaatimukset ja siemenviljelijän muistilistan.

Taulukko 9. Siementarkastusyksikön viranomaisille ja toimijoille antama ohjeistus vuosina 2011–2017.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ohjeet toimijoille					-		
- päivitetty, kpl	3	3	2	4	8	3	2
- uudet, kpl	4	1	-	1	-	-	-
Ohjeet viranomaisille							
- päivitetty, kpl	-	2	1	1	3	2	5
- uudet, kpl	-	-	1	-	-	1	-

Mobiilisiemenhankkeen tuloksena näytteenottajien sähköisesti täyttämä näytteenottopöytäkirja on ollut käytössä lokakuusta 2016 alkaen. Näytteenottajat ja pakkaajat ovat olleet tyytyväisiä mobiilisiemeneseen. Suurin osa näytteenottajista käyttää mobiilisiementä. Mobiilisiemenen käyttö on voimakkaasti vähentänyt näytteenottopöytäkirjan virheitä kuten vääriä viljelystarkastusnumeroita. Valtaosa näytteenottopöytäkirjoista tallennettiin mobiilisiemenellä vuonna 2017. Verrottuna vuoteen 2015, jolloin näytteenottokirjaukset tehtiin paperipöytäkirjoille, poikkeamien määrä on laskenut n. 200 kappaleesta vuodessa n. 30 vuodessa. Myös näytteiden kirjaukseen kuluva aika on vähentynyt voimakkaasti ja näytekirjaamossa on töissä.

Mobiiliviljelystarkastusjärjestelmää on myös suunniteltu ja määrittelyt on tehty, mutta hankkeelle ei ole toistaiseksi myönnetty rahoitusta.

Sähkösiemen projekti aloitettiin kesällä määrittelyillä ja niiden tarkennuksilla. Projektissa ovat mukana siemenet, rehu ja lannoitteet. Projektin tavoitteena on se, että asiakas pystyy kirjautumaan sähköiseen järjestelmään, hakemaan sieltä yritystä koskevia päätöksiä ja tutkimustodistuksia sekä muuttamaan yrityksensä rekisteröintitietoja. Loppusyksystä projektissa aloitettiin tekemään kirjautumispalvelua Suomi.fi palvelun kautta asiakkaille sekä rajapinnan rakentamista Elmo tietojärjestelmän ja sähkösiemenen välille. Projektin on tarkoitus valmistua kesällä 2018.

Siemenkauppalaan uudistustyö oli käynnissä koko vuoden. Lakiin on tehty muutosehdotuksia mm. pakkaamolupajärjestelmään ja luvan voimassaoloaikaan, sanktioihin ja ammattimaisen toimijan määrittelyyn. Laki on tarkoitus viedä eduskunnan käsittelyyn syksyllä 2018.

6 TOIMINNAN RESURSSIT

Eviran ELY-keskuksille suunnitellut siementarkastuksen resurssit ovat vakiintuneet tasolle 245 htp:tä. Teemoittamisesta johtuen viidelle ELY-keskukselle resursseja tuli eniten. Kuudelle niitä tuli jonkin verran ja neljälle ELY-keskukselle resursseja tuli vain vähän.

Teema-ELY-keskusten valvontasuunnitelman mukaiset suunnitellut suoritteet saatiin kokonaan toteutettua ainoastaan Varsinais-Suomessa. Etelä-Pohjanmaalla suoritteet olisivat tulleet täyteen, jos olisi pysytty Eviran alun perin suunnitelluissa luvuissa. Etelä-Pohjanmaa kuitenkin halusi kasvattaa resurssiaan

melkein puolella omasta pyynnöstään, toteutusprosentti jäi tällöin 79 %:iin. Muilla teema-ELY-keskuksilla, kuten Pirkanmaalla, Pohjois-Savossa ja Kainuussa toteutusprosentti jäi 20 - 40 %:iin. Muista kuin teema ELY-keskuksista Etelä-Savo ja Keski-Suomi ylittivät sekä Pohjanmaa ja Lappi saavuttivat suunnitellut tavoitteet. Muut ELY-keskukset eivät saaneet suunniteltuja suoritteita täyteen.

Eviran ja ELY-keskusten välisessä tulossopimuksessa sovitusta ELY-keskusten siemenmarkkinavalvontaan kohdennetusta resurssista toteutui 64 prosenttia. Luku pysyi lähes samana vuoteen 2016 verrattuna.

Taulukko 10. ELY-keskusten suunnitellut ja tehdyt suoritteet (htp) sekä valvontasuunnitelman toteutusprosentit vuonna 2017.

Ely-keskus	suunnitellut suoritteet 2017	tehdyt suoritteet 2017	valvontasuunnitelman toteutusprosentti
01 Uusimaa	2	1	50
02 Varsinais-Suomi	40	42	105
03 Satakunta	7	2	29
04 Häme	2	1	50
05 Pirkanmaa	30	12	40
06 Kaakkois-Suomi	7	5	71
07 Etelä-Savo	7	9	129
08 Pohjois-Savo	40	10	25
09 Pohjois-Karjala	7	4	57
10 Keski-Suomi	2	4	200
11 Etelä-Pohjanmaa	70	55	79
12 Pohjanmaa	7	7	100
13 Pohjois-Pohjanmaa	7	1	14
14 Kainuu	15	3	20
15 Lappi	2	2	100
Yhteensä	245	158	64

Enemmistö ELY-keskusten tarkastajista koki Eviran kyselyjen perusteella teemoittamisen toimivaksi. Täten teemoittamista jatkettiin toinen kolmevuotiskausi (2017-2019). Eviran siemenvalvonnan näkökulmasta resursseja voi tulla teema-ELY-keskukselle siemenvalvonta-alueen toimintaympäristö huomioon ottaen paikoitellen liikaa, mikä näkyy myös valvontojen toteutusprosentteissa.

Eviran omia resursseja kohdennettiin enemmän valvonnan suunnitteluun ja ohjaukseen sekä vaativampien valvontatapausten hoitoon.

7 MUUTOKSET SEURAAVIEN VUOSIEN TOIMINTAAN

Vuonna 2017 aloitettiin uusi siemenkaupan markkinavalvonnan kolmivuotinen teemoittamisjakso. Valvontasuunnitelman on tarkoitus pysyä samana kolme

vuotta, kunnes kaikki ELY-keskukset ovat olleet teema-ELY vuorossa ja valvonnat ovat kohdistuneet tasapuolisesti koko suomeen. Valvontasuunnitelmassa painotusta on lisätty myös luomusiementen markkinoinnin valvontaan ja neuvontaan sekä hylättyjen viljelysten sadon käytön valvontaan. Valvonnan vaikuttavuuden vuoksi otetaan valvontanäytteitä. Näytteenotto kohdistetaan EU:n alueelta tuotuihin ammattikäyttöön tarkoitettuihin vilja-, virna- ja apilaeriin. Kyseisissä erissä on havaittu hukkakaura- ja itävyysongelmia. Valvontoja pyritään kohdentamaan entistä tarkemmin riskiperusteisesti.

Valvojasta valmentajaksi ajattelutapaa viedään eteenpäin. Tavoitteena on, että toimijat ja valvojat tekevät enemmän yhteistyötä, viestintä on avointa ja toimijaa kannustetaan omatoimisuuteen ja vastuullisuuteen sekä kehittämään omaa toimintaansa. Koulutusta ja tiedostusta pyritään lisäämään suoraan valvojille, jotta he pystyvät omilla alueillaan neuvomaan ja tiedottamaan asioista suoraan toimijoille, viljelijöille ja kuluttajille.

Siemenen myynnin lisääntyminen internetissä ja sosiaalisessa mediassa edellyttää uusia valvontakeinoja. Evirassa on alkamassa eri sektoreiden yhteinen hanke etämyynnin valvonnan kehittämiseksi. Elintarvikesektori on pisimmällä tässä toiminnassa ja vetää hanketta.

Maakuntauudistus tulee tuomaan paljon muutoksia valvontaan ja valvonnan ohjaukseen. Maakuntia tulee olemaan enemmän kuin nykyisiä ELY-keskuksia. Osin muutokset ovat vielä tuntemattomia, mutta tilanteeseen varaudutaan mahdollisuuksien mukaan yhdessä eri osapuolten kanssa.

Siemenkauppalaki valmistunee vuonna 2018, joten Eviran on yhdessä toimijoiden kanssa ryhdyttävä toimeenpanemaan sen myötä tulevia muutoksia. Muutoksia siemensektorille tulee myös kasvinterveyslainsäädännön kautta, koska sieltä on tulossa vaatimus, että lisäysaineistossa on alettava käyttää kasvipas- sia joulukuusta 2019 lähtien.

Sähkösiemen-hankkeen toteutukseen saatiin rahoitus vuodelle 2017. Hankkeen tavoitteena on, että asiakkaat pääsevät näkemään omien erien tutkimustulokset heti niiden valmistumisen jälkeen. Samoin päätökset, todistukset ja muut vastaavat asiakirjat siirrettäisiin Elmo -tietojärjestelmästä sähköiseen asiointipalveluun. Järjestelmä helpottaa ja nopeuttaa pakkaamoiden prosessia, kun tulokset ovat välittömästi pakkaamoiden käytössä. Sähkösiemen -hankkeen toisena osana ovat lomakkeet, jonka tavoitteena saada elinkeinoharjoittajille sähköinen rekisteröityminen Eviran eri sektoreille. Rahoituksen määrä tulee ratkaisemaan, pystytäänkö koko hanke toteuttamaan.

Elmo-tietojärjestelmää ja Nice Label-vakuusohjelmaa kehitetään koko ajan huomioiden sähköisen asiointin tarpeet eri sektoreilla ja tulevat uudistukset lainsäädännössä. Lisäksi kehitystyötä tehdään koko ajan, jotta järjestelmän käytettävyys parantuisi.

Tavoitteena on tehdä Elmon ja uuden tukijärjestelmän välille yhteys, jonka avulla saadaan viljelijöiden ilmoittamat lohkotiedot siirtymään uudesta tukijärjestelmästä Elmoon. Asia odottaa edelleen rahoituspäätöstä. Siirto vaatii Mavin ja Eviran yhteistyötä. Tavoitteena on, että viljelijät ilmoittaisivat lohkotiedot vain

kerran ja sen jälkeen ne olisivat Eviran viljelystarkastajien käytössä. Muutos helpottaisi viljelijöiden ja tarkastajien työtä ja viljelijöiltä jäisi kaksinkertainen työ pois.

Varmennetussa taimituotannosta olevan aineiston rekisteröintivaatimus tuli voimaan 1.1.2017. CAC-aineistona Suomessa markkinoitavilta hedelmä- ja marjalajikkeilta edellytetään vähintään virallisesti tunnustettavaa kuvausta viimeistään 1.1.2019.

Taulukko 11. Eviraa koskevat suunnitellut toimenpiteet vuosina 2018–2022.

Toimenpide	Toteuttamisvuosi				
	2018	2019	2020	2021	2022
Teemoittaminen	x	x	x		
Tiedottaminen	x	x	x		
Pakkaamokatselmukset	x				
Sähkösiemen: asiakkaille näkevät tulokset ja saavat asiakirjat sähköisesti	x	x			
Siemenkauppalain muutokset	x	x			